

Yrkande

Ärende 10. Yttrande över ”Förslag till åtgärdsprogram för Västerhavets vattendistrikt 2015-2021”

I början av november publicerade landets fem vattenmyndigheter sina förslag på åtgärdsprogram för att uppnå god status. Mellan januari och april 2015 hålls för närvarande öppna samrådsmöten runt om i Sverige. På hundratals sidor redogörs för hur en mängd åtgärder ska förbättra vattenkvaliteten. Men risken är uppenbar att den stora förloraren är svenskt lantbruk och landsbygdsbefolkningen.

Effekterna av de föreslagna åtgärderna för Sverige innebär bland annat att mer än 150 000 ha produktiv åkermark riskerar att göras om till våtmark och ytterligare 50 000 hektar åkermark riskerar stränga odlingsföreskrifter. Av naturliga skäl handlar det om landets bästa odlingsmark i regioner där också en stor del av befolkningen bor. Förutom detta tillkommer krav på omprövning av cirka 2 000 småskaliga vattenkraftverk och åtgärder på närmare 365 000 enskilda avlopp. I båda fallen handlar det om miljardbelopp.

Den svenska modellens lämplighet

Enligt vår uppfattning avviker det svenska genomförandet från tanken bakom EU-direktivet. Sverige har inte uppfattat direktivets regelverk som en arbetsmetod och ett prioriteringsunderlag för medlemsstaternas vattenförvaltning utan har istället genomfört det som ett juridiskt normsystem. Vad vi känner till har den svenska modellen inte någon motsvarighet i övriga Europa. När systemet nu börjar framträda i sin helhet framstår det som oerhört komplext och svåröverskådligt samtidigt som det inte innehåller några tydliga funktioner för politiska avvägningar och prioriteringar.

Den svenska modellen innehåller inga tydliga fördelar utan framstår som direkt olämplig.

Bördefördelning och mindre stränga krav

Vi anser att det måste finnas en rimlig bördefördelning i vattendirektivet och inte, som nu är förslaget, att fakturan i stor utsträckning ska betalas av landsbygdens befolkning. Minskning av fosfor som är den stora kostnadsposten (ca 50 miljarder kr) i åtgärdsprogrammet, har en historisk härkomst genom politiska beslut, behovet av livsmedel och historiska utsläpp från ett stort antal aktörer. Vi kan konstatera att det är svårt att säkerställa otvetydiga samband i något så komplext som ekosystemet. Om en sjö är övergödd, beror det på dagens utsläpp eller på att det finns gamla föroreningar lagrade i till exempel bottensedimentet?

Vattenmyndigheterna har begränsat direktivets viktigaste funktion för ett rimligt genomförande och den främsta möjligheten för att anpassa direktivets krav i förhållande till andra intressen. Enskilda verksamhetsutövare kan belastas med kostnader i miljonklassen. Vattenmyndigheterna måste därför överväga att sätta mindre stränga kvalitetskrav på vissa vattenförekomster med övergödningssproblem, annars riskerar till exempel vissa bygders utveckling att helt slås sönder.

Statusen för miljökvalitetsnormerna

Sverige har tyvärr valt en helt egen modell där vattendirektivets alla olika mål och krav har fått status som miljökvalitetsnormer. Regleringen är oklar och risken är stor att de svenska kraven kommer att medföra långtgående rättsliga konsekvenser. Det svenska genomförandet avviker här från tankarna bakom direktivet. Vi kan redan se hur den småskaliga vattenkraften riskerar att slås ut av allt för stora administrativa kostnader.

Det är också mycket allvarligt att de samhällsekonomiska konsekvensanalyserna inte uppfyller kraven i Miljöbalken 5 kap §6. Tyvärr ger inte analyserna inte ett tillräckligt underlag för att vattendelegeringarna skall kunna fatta rimliga beslut eftersom dessa analyser ska ligga till grund eventuella undantag. Att summera nyttor och kostnader av åtgärder visar de samhällsekonomiska konsekvenserna för samhället som helhet, men en summa säger inget om hur dessa konsekvenser fördelar sig mellan individer och grupper i samhället. Därför är det även viktigt att studera fördelningseffekterna av förslaget.

Det politiska inflytandet i processen

Det svenska genomförandet har i alltför stor grad lämnat beslutanderätten till vattenmyndigheterna. Det saknas politiskt inflytande i beslutsprocessen och det är inte heller möjligt att överklaga besluten. Samtidigt är delegationernas tid och resurser begränsade. Detta innebär att många principiellt viktiga beslut i praktiken avgörs av enskilda tjänstemän utan möjlighet till insyn eller påverkan. Vattendelegationerna är inte lämpade att göra de politiska avvägningar och prioriteringar som krävs. De har inte fått någon politisk vägledning och kan alltså inte göra några avvägningar. Här läggs omfattande förslag i mångmiljardklassen utan avvägningar mot andra samhällsintressen och myndigheten har heller inte ansvar för finansieringen. Finansiering hänskjuts istället till ansvariga myndigheter och kommuner. Nuvarande beslutsprocess utestänger i praktiken möjligheten för nödvändiga lokala och regionala samhällspolitiska avvägningar.

Vi anser därför att besluten om fastställande av åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer därför ytterst bör fattas av regeringen.

VISS

Underlaget, databassystemet Vatteninformationssystem Sverige (VISS) för allmänheten och berörda verksamhetsutövare är tyvärr allt för undermålig. När väl beslut är fattade finns få möjligheter till att göra vettiga avvägningar. Ett underlagsmaterial med undermålig fakta kan få stora konsekvenserna för beslutade miljökonsekvensbeskrivningar (MKN).

Strukturkalkning

Strukturkalkning på åkermark med över 20 procents lerhalt toppar vattenmyndigheternas förslag på åtgärder för att uppfylla EUs vattendirektiv. Men i EU:s förordning för ekologisk produktion är strukturkalkning förbjuden med hänvisning till den kemiska process som krävs för att framställa bränd och släckt kalk.

Dessutom när det gäller förslaget att lagstifta om strukturkalkning så vilar den egentligen på ett enda försök. Det är en ganska liten vetenskaplig grund, där försöken visar allt från skördeökningar till skördesänkningar för den enskilda åkern. Då är det knappast aktuellt att tala om att en strukturkalkning skulle innebära ett nollsummespel för markägaren. Dessutom lär det knappast vara möjligt att genomföra all den strukturkalkning som krävs enligt Vattenmyndigheternas förslag för perioden 2015-2021.

Bättre dialog krävs

Det måste till en genomgripande förändring av arbetssätt där den lokala dialogen och beslutanderätten sätts i första rummet. Detta krävs för att bättre överensstämna med ramdirektivets krav på delaktighet. Direktivet uttrycker en vision om att medborgare och organisationer ska ”... spela en avgörande roll i arbetet med att få våra vatten rena och för att komma fram till beslut om de lämpligaste åtgärderna ... måste olika intressen vägas mot varandra [...] Ju mer öppenhet man har när mål sätts upp, åtgärder bestäms och rapportering skall göras, desto mer kommer man att genomföra direktivet med god vilja och desto större möjligheter får medborgarna att påverka inriktningen på skyddet”.

Att denna situation skulle kunna uppstå förutsågs redan i riksdagen 2003 när beslut om implementeringen av vattendirektivet togs.

Ur Prop.2003/04:2

Åtgärdsprogram kan komma att omfatta påverkan från flera olika samhällssektorer och företagsverksamheter och innebära att åtgärder av skiftande slag skall vidtas. Konsekvenserna för de aktörer som berörs kan vara mycket olika och svåra att överblicka.

Eftersom åtgärdsprogrammen inte kan överklagas är det viktigt att alla tänkbara konsekvenser av programmen, särskilt för enskilda personer och företag, övervägs noggrant och görs tillgängliga för dem som berörs.

Därför föreslås en ny bestämmelse i 5 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken som innebär att varje åtgärdsprogram skall innehålla en analys av konsekvenserna från allmän och enskild synpunkt.

Proportionalitetsprincipen

Sverige valde år 2004 att till skillnad från övriga EU-länder göra miljömålen juridiskt bindande genom att upphöja miljö kvalitetsnormer till svensk lag. Samtidigt får inte åtgärderna enligt Miljöbalken orsaka icke-proportionerliga kostnader, vilket betyder att en kostnad inte får vara större än miljönyttan. Den så kallade proportionalitetsprincipen. Här finns en tydlig inbyggd konflikt.

Frågetecken kring finansieringen

Det finns många frågor som ännu är obesvarade, till exempel hur åtgärderna ska finansieras. I förslaget på förvaltningsplan för Västerhavets vattendistrikt 2015-2021 anges detta enligt följande:

”Det måste poängteras att de åtgärder som kan finansieras via statliga anslag bara täcker en liten del av det totala åtgärdsbehovet. Huvudprincipen måste vara att när förearen/användaren kan identifieras ska denna också stå för huvuddelen av kostnaderna för nödvändiga åtgärder. Detta kräver i sin tur

kraftigt ökade resurser till tillsyn och prövning hos myndigheter och kommuner.”

Slutord

Sammanfattningsvis visar detta att vattenmyndigheterna och dess beslutsorgan vattendelegationerna inte är en lämplig beslutsordning. Det behövs politiska avvägningar i mycket svåra frågor vilket helt saknas idag. I praktiken sköts avvägningarna av ett fåtal tjänstemän på vattenmyndigheterna.

Det svenska regelverket bör också ändras så att ramdirektivets mål för ekologisk status formuleras som miljömål medan miljökvalitetsnormer reserveras för gränsvärden för lägsta godtagbara miljökvalitet. Detta för att också nå en samstämmighet med de nordiska länderna.

För att genomföra ett framgångsrikt åtgärdsprogram behöver det byggas på ett förtroende mellan aktörerna, en lokal delaktighet och miljöersättningar ifrån staten som ersätter de merkostnader som den enskilde näringsidkaren eller fastighetsägaren påförs. Dessutom måste de föreslagna åtgärderna prioritera maximal miljönytta kopplat till kostnader. Exempelvis kan anpassade skydds-zoner innebära en sådan korrelation.

Ineffektiva åtgärder genomförda med metoder hör inte hemma i en rättsstat, och man lägger hela ansvaret för vattendirektivets genomförande i lantbrukets knä, samt blundar för alla andra miljöproblem vi har där ute i våra vatten. Svenskt lantbruk ligger idag långt framme i att skydda miljön. Det är inte ytterligare pålagor som behövs utan incitament för att gå vidare på den inslagna kursen till exempel genom ekonomisk ersättning för att producera samhällsnytta genom miljöåtgärder på frivillig basis.

Vi anser att om förslaget åtgärdsprogram skulle genomföras fullt ut skulle det få långtgående konsekvenser för svensk livsmedelsproduktion som idag har en självförsörjningsgrad på drygt 50 %, en spektakulärt låg siffra inom EU.

Sverigedemokraterna i Västra Götalandsregionen yrkar:

Att ovanstående inlägga bifogas som bilaga i remissvaret.

Heikki Klaavuniemi
Regionråd

Matz Dovstrand
Ers. Regionstyrelsen